

per diem inseruiunt, ambulantes ad emendum, ad comitandum, ad litteras ferendas, etc. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 1047.

422. *Quid faciet qui jejunii die mane sumpsit jentaculum vel ex ignorantia, vel ex eo quod intendebat complere iter vel opus laboriosum, a quo tamen postea fuerit impeditus?* Si mane sumpserit jentaculum æquivalens refectioni, non potest nisi sumere collatiunculam vespertinam. Si illud vero fuerit solum æquivalens collatiunculæ, poterit plenam refectionem capere ad vesperam, vel etiam meridie, si ratio quædam requirat; quia debet salvari unica relectio quoad potest; omissa collatiuncula. Si tandem jentaculum æquivaleat semiplenæ refectioni, poterit tantum sumere collatiunculam; excipe nisi pateretur nimia incommoda. *Billuart, Sylvius, Gury.*

Concludamus cum Stapf: « Caveatur, ne abstinencia quæ virtutis subsidium esse debet, eidem adversetur; unde multam reprehensionem merentur si qui jejunio addicti, domi sui inquieti, injuriarum impatientes, dissolutæ linguæ, vani, imperiosi, etc., sunt, in solo quasi jejunio arbitrario officiorum summam consistere autumantes: *Cave ne si jejunare aut abstinere cæperis, putes te esse sanctum; hæc enim virtus adjumentum est, non perfectio sanctitatis. Quid enim tenuatur abstinencia corpus, si animus intumescit superbia? quam laudem merebimur de pallore jejunii, si invidia lividi simus? quid virtutis habet vinum non bibere et ira et odio inebriari?* (D. Hieronymus, *Epist. ad Celant.*) » V. Stapf, *Theol. Mor.*, § 550, etc.

TRACTATUS TERTIUS

DE OBLIGATIONIBUS

423. A Legibus, ut effectus e causa, diversæ oriuntur obligationes, quæ hominem afficiunt in quacumque conditione; seu quædam præcepta particularia dimanant, quæ certo hominum statui propria sunt.

Hinc postquam *de Legibus* in genere actum est, erit nunc *de Obligationibus* in specie.

QUÆSTIO PRÆAMBULA

424. Q. *Quid est obligatio, et quomodo dividitur?*

R. ad 1. : Obligatio sic dicitur quasi *ligatio ob*, id est ob aliquam causam, justum nempe superioris præceptum. Potest autem definiri: *Vinculum accommodatum naturæ intelligenti, validum et internum, quo adstringimur ad aliquid faciendum, vel omittendum.* — Dicitur: 1. *vinculum*, ut sic indicetur vis illa maxima, qua prædita est lex ad ligandos subditos; 2. *accommodatum naturæ intelligenti*. Si enim creaturæ irrationales ad actum trahuntur pulsu exteriori et per impressiones corporeas, naturæ intelligentes et rationales trahi debent modo sibi convenienti, videlicet rationabili superioris ordinatione; 3. *validum*, quod nempe gravibus ac certis rationum momentis innitatur, ut valeat nos determinare; 4. *internum*, quo nempe ipsa conscientia afficiatur; 5. *quo adstringimur*, etc.; obligatio enim ita moraliter agit in homine, ut clare ipse perspiciat se debere aliquid facere vel omittere, ne cogatur se reprehendere et pœnis dignum judicare, si renuat (A).

R. ad 2. : Homo quilibet duplici sub respectu hic a nobis consideratur, vel quatenus est membrum Ecclesiæ, vel quatenus est membrum Reipublicæ. In quacumque vero socie-

tate homo sit, non debet certe ignorare quæ sui muneris sunt: *Unusquisque*, ait S. Augustinus, *scire tenetur legem et statum, quem profitetur*¹. Unde Apostolus: *Vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas*². Hoc posito dicimus obligationem generatim acceptam, aliam ligare hominem in societate religiosa; aliam eum ligare in societate civili.

DISPUTATIO PRIMA

DE OBLIGATIONIBUS IN SOCIETATE RELIGIOSA

425. Cum obligatio afficiat ipsas hominum personas, patet tot ejusdem esse genera distinguenda in societate religiosa, quot in ipsa distinguuntur genera personarum; atqui in ipsa duo distinguuntur genera personarum, nempe *Laici* et *Clerici*. Clerici autem vel sunt sæculares, et *Clerici* simpliciter dicuntur; vel regulares, et *Religiosi* appellantur. Clericorum porro obligationes aliæ sunt *communes*, aliæ *speciales*.

Communes respiciunt ea quæ clericis omnibus vel generatim *prescribuntur*, et revocantur ad animi sanctitatem, ad exercitium ministerii et ecclesiæ cultum, ad exterius sese gerendi methodum atque ad habitum clericalem; vel generatim *prohibentur*, et sunt quædam actiones, artes et officia, v. g. armorum gestio, habitatio cum mulieribus, choreæ, tabernæ, ludus, venatio, negotiatio, medicina, procuratio, etc.

Speciales autem obligationes respiciunt ea quæ unumquemque afficiunt in ordine hierarchico, quem quisque in ecclesia tenet. Cum tamen de omnibus singillatim agere sit potius canonistæ; ideo in præsentiarum erit tantum de episcopis, vicariis, canonicis, parochis, tandem de simplicibus presbyteris, quibus nullum inest munus speciale ob beneficium, ac ceteris Clericis inferioribus. — Quod vero ad Regulares pertinet, illos consideramus prout ipsa monachorum qualitate sunt præditi; quatenus enim sunt clericali dignitate insigniti, sub Clericorum nomine veniunt.

¹ *De Fid. et Oper.*, l. I. — ² *Coloss.* IV.

CAPUT PRIMUM

DE OBLIGATIONIBUS LAICORUM IN SOCIETATE RELIGIOSA

426. Q. *Quænam sunt Laicorum obligationes in societate religiosa?*

R. Omnes Laicorum obligationes generales in societate religiosa eo reducuntur, ut præcepta Dei et Ecclesiæ fideliter observent, si velint ad societatis ipsius scopum pervenire, qui est salus æterna.

Primo præcepta Dei, quæ quidem Decalogo continentur; Christus enim cuidam ab eo sciscitanti quid agendo vitam æternam haberet, hoc dedit responsum: *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata*¹. Nomine autem *mandatorum* vocabantur præcepta Dei. — Secundo præcepta Ecclesiæ; aperta enim sunt illa Christi verba ad Ecclesiæ Antistites: *Qui vos spernit, me spernit*². Et iterum: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*³.

427. Qui autem Christi Ecclesiam vexare, ejus aspernari præcepta, ministros irridere, constitutiones proculcare, eique bellum intentare non erubescunt, audiant numquam satis laudata verba percelebris *Montalembert*⁴: « Permettez-moi une comparaison familière... Lorsqu'un homme est condamné à lutter contre une femme, si elle n'est pas la dernière des créatures, elle peut le braver impunément, et lui dire le front haut: Frappe, mais tu te déshonores et tu ne me vaines point. Eh bien, l'Église n'est pas une femme, elle est bien plus qu'une femme, elle est mère. Oui, elle est mère! Elle est la mère de l'Europe, la mère de la société moderne, la mère de l'humanité moderne. Un fils peut être ingrat, de nature rebelle, mais il restera toujours fils, et le moment vient dans lequel cette lutte parricide devient insupportable au genre humain, et celui qui la provoque tombe brisé, anéanti, soit par la défaite, soit par la réprobation unanime de l'humanité (B). »

¹ *Matth.* XIX. — ² *Luc.* X.

³ *Matth.* XVIII. — Ferraris, vº *Laicus*; et supra, n. 289

⁴ *Œuvres de M. de Montalembert, Discours*, t. III.

CAPUT SECUNDUM

DE OBLIGATIONIBUS CLERICORUM

428. Q. Unde oriuntur et ubi continentur Clericorum obligationes?

R. ad 1. : Duo sunt fontes, ex quibus obligationes hauriuntur Clericis peculiariter impositæ : 1. excellentia status, quem profitentur; unusquisque enim naturali jure clamante, tenetur ea peragere, quæ propria sunt sui status : status autem Clericalis est status perfectionis, juxta illud Hieronymi ad Nepotianum : *Propterea Clerici dicuntur, quod de sorte Domini sint, vel quia Dominus sors, id est pars Clericorum est*¹; 2. ratio boni exempli laicis exhibendi ex illo Apostoli ad Titum : *In omnibus præbe te ipsum exemplum bonorum operum*².

Diximus Clericis peculiariter impositæ; nam per has Clericis non liberantur a mandatis unicuique christiano communibus, si hæc ipsis convenient. Neque enim, qua Clerici, christiani esse desinunt : imo fortius obligantur ex eodem duplici memorato capite.

R. ad 2. : Obligationes Clericorum continentur : 1. *implicitè* in jure naturæ et publico, quatenus utrumque præcipit, ut omnes proprii status officia fideliter impleant; 2. *explicitè*, præterquam in Scriptura et Traditione, continentur in Jure Canonico, in Bullis Pontificum, in Conciliis generalibus, et maxime in Tridentino. Item in Synodis Provincialibus et Diœcesanis, quæ ideo præcipue conditæ sunt. Uno verbo in omnibus superiorum statutis, ac consuetudine legitime præscripta. In quibus omnibus sita est illa *vita et honestas Clericorum*, de qua sacri Canones tam gravia verba faciunt.

429. Cura Clericorum vitæ et honestati invigilandi Episcopis incumbit, ut tradit Tridentinum : *Statuit sancta Synodus, ut quæ alias a Summis Pontificibus et a sacris Conciliis de Clericorum vita, ho-*

¹ Clerici nomen est a græca voce *cleros*, quæ sortem significat.

² Capite II. — V. Ferraris, *Bibliotheca canonica*, etc., vº Clericus, ubi perplura.

*nestate, cultu, doctrinaque retinenda; ac simul de luxu, comestationibus, choreis, aleis, ludibus ac quibuscumque criminibus, necnon sæcularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerint, eadem in posterum iisdem pœnis vel majoribus arbitrio. Ordinarii imponendis observentur. Nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat. Si quæ vero ex his in desuetudinem abiisse compererint; ea quamprimum in usum revocari et ab omnibus accurate custodiri studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscumque, ne subditorum neglectæ emendationis ipsi condignas, Deo vindice, pœnas persolvant*¹.

Qua in re decretoria quoque sunt verba Pii Papæ IX anno 1856 Encyclica *Qui pluribus* ad omnes Episcopos : ait *summa cura et studio Ipsi esse elaborandum, ut in Clero morum gravitas, vitæ integritas, sanctitas atque doctrina eluceat, et Ecclesiastica disciplina ex Sacrorum Canonum præscripto diligentissime servetur, et ubi lapsa fuerit, in pristinum splendorem restituatur*².

Art. I. — De obligationibus clericorum communibus³.

§ I. — De iis, quæ clericis generatim ac communiter præscripta sunt.

430. Q. 1. An Clerici teneantur ad vitæ sanctitatem?

R. Affirmative : Ecclesiastici omnes tenentur ad vitæ sanctitatem :

Prob. 1. *Scripturis*. In veteri Testamento Dominus de suis ipse Ministris inquebat : *Sancti erunt Deo suo, et non polluent Nomen ejus : incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt*⁴. Jam vero (inquit Bellarminus⁵) si tanta vitæ sanctitas requirebatur in illis, qui sacri-

¹ Sess. xxii, c. i, de R. — V. *Concordatum Austriae*, art. 11.

² Ex quibus constat, quam dura et atrox sit injustitia eorum, qui Episcopos debitis pœnis Clericos malos plectentes nimis severitatis audent insimulare. Vid. Benedictus XIV, *Notificazione* cii. — Bouix, *De Episcopo ac De Judiciis*. — Ferraris, *Bibliotheca*, etc., vº Clericus, art. 8.

³ V. *Specchio del Clero coll' aggiunta di un esame sui principali doveri degli ecclesiastici*. Milano, Pogliani. Et maxime *Appendix* in fine volum. *Avis au Clergé*. — Dubois, *Le saint prêtre, Guide du séminariste et du jeune prêtre*.

⁴ [Lev. xxi. — ⁵ In Ps, x, v. 9.]

ficabant boves et oves, quid requiretur in iis, qui sacrificant Divinum Agnum? Ex novo autem Testamento sufficiat gravissimum illud monitum Apostoli ad Timotheum: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*¹, id est non ante exercitium virtutis et experimentum sanctitatis, ut exponunt Patres et Interpretes, et ratio ipsa suadet.

Prob. 2. *Patribus*: Divus Hieronymus majorem in Clerico sanctitatem requirit, quam in simplici religioso: scribit ad Rusticum: *Sic vive in monasterio, ut Clericus esse merearis*. Sane status religiosus est status ad perfectionem; at status Clericalis est status perfectionis. S. Augustinus habet: *Clericus duo professus est, sanctitatem et clericatum*². Et D. Thomas: *Ad idoneam executionem Ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens: ut sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis; ita et superiores sint merito sanctitatis*³.

Prob. 3. *Conciliis*: Sufficiat Tridentinum, cujus hoc est decretum ab omnibus alta mente tenendum: *Sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nihil, nisi grave, moderatum ac religione plenum præ se ferant*⁴.

Prob. 4. *Ratione*: Cur in Ecclesia Ministri sunt constituti? teste Evangelio, non alia de causa, quam ut sint *sal terræ et lux mundi*; atqui tales esse non possunt sine præclara morum sanctitate. Deinde Ecclesiastici sunt *Doctores pietatis*, ut eos vocat D. Chrysostomus: sunt *salvatores mundi*, ut eos vocat S. Hieronymus: sunt *januæ populis Civitatis æternæ*, ut eos vocat S. Prosper. Sed tales esse nequeunt, si sancti non sint. Unde concludere possumus cum ipso Hieronymo⁵: *Clamat vestis, clamat status, clamat professio animi sanctitatem*⁶.

¹ Ep. I^a, c. v.

² Serm. LXXXIII, de Div. — ³ Sup. q. 35, a. 4.

⁴ Sess. XXII, c. 1 de R. — Vid. Stapf, § 38. — ⁵ Ep. LVIII.

⁶ V. Liguori, *Selva di materie predicabili*, p. VII, c. III. — Clary, *Lo spirito del Sacerdozio cristiano*. — Sevoy, *Devoirs ecclésiastiques*, etc. — Ferraris, *Bibliotheca*, etc., v^o Sacerdotium, Sacerdos, etc.

431. Clericorum sanctitas sita est; — 1. in peccatorum etiam venialium fuga; quomodo sane dici poterit filius perfecte diligere patrem, si a gravibus tantum, non vero a levibus injuriis ei irrogandis se absteineat? Adde tam excellentem esse Ecclesiasticorum electionem, *ut* (verba sunt Leonis Magni) *quæ in aliis Ecclesiæ membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita*; — 2. in virtutum exercitio, præsertim vero castitatis; magna sane cordis mundities in eo requiritur, qui minister est Agni immaculati, qui *pascitur inter lilia*¹; humilitatis, quia dicente S. Bernardo, *tanto quisque debet esse humilior, quanto est sublimior*²; obedientiæ, quia hac decet illum esse præditum, qui Sacerdotio perfungitur pro Christo Jesu, qui *est factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*³; patientiæ, quia Ecclesiasticus verus est Minister illius, qui *cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur*⁴; denique charitatis: in Deum quidem, ita ut possint indesinenter Clerici omnes clamare; *quid enim mihi est in cælo? et a te quid volui super terram*⁵? in proximum vero; quia Clerici supremum illum Pastorem debent profecto imitari, qui *in charitate perpetua dilexit nos*⁶.

432. Media autem ad vitæ sanctitatem in Clerico præcipua sunt:

1. Quotidiana lectio spiritualis; ait enim D. Bernardus⁷: *Per eam discimus quid facere, quid cavere, quo tendere debeamus*. Qua in re recte monet Stapf: *Libri spirituales non raptim et præpropere, sed attente, mature atque iterato evolvantur; sæpe sensum victoris tum demum assequimur, ubi bis terve illum versamus: prout ad scientiam, ita etiam ad pietatem valde conducit, ut multum quidem, non tamen multa legamus. Hunc in finem, ubi mentem nostram aliqua veritate suaviter attrahi et commoveri sentimus, lectionem jam non prosequi, sed tandiu suspendere convenit, donec dapes appositæ rite digestæ, atque in succum et sanguinem conversæ fuerint*⁸.

¹ Cant. vi. — ² De 7° Dono S. S., c. vii. — ³ Philipp. II.

⁴ I Petri II. — ⁵ Ps. LXXII. — ⁶ Jerem. XXXI.

⁷ V. Opera cl. Dubois, Rodriguez, Scaramelli, Baudrand, etc.

⁸ Huc optime faciunt, *Manuale ecclesiastico proposto al Clero Novarese* dal cardinale Morozzo. — *Méditations ecclésiastiques*, etc. Lyon, 1856. — Croust, *Méditations de præcipuis Fidei misteriis ad usum Clericorum*. Parisiis, 1856.

2. Frequens oratio, tum vocalis, ut veniat in nos *spiritus sapientiæ*¹; tum mentalis, hæc enim ex eodem D. Bernardo, *regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus*².

3. Quotidianum conscientiae examen, tum generale quo omnes, tum particulare, quo aliquem specialem defectum illa die commissum studiosius inquirimus ad correctionem. Hujus exercitii utilitatem vel ipsi gentiles agnoverunt: *Hoc nos pessimos facit*, ait Seneca, *quod nemo iram suam respicit, nemo se pravum esse intelligit, nemo cupidum, nemo elatum*. Unde de se ipso aiebat: *Utor hac potestate, et quotidie apud me causam dico: cum ablatum est lumen, totum diem mecum scrutor, facta et dicta mea remetior*³.

4. Sacramentorum frequentia: confessione enim peccatorum avertimur a creaturis et convertimur ad Deum. Per sacram vero Synaxim sumitur qui plenitudo est, fons et origo totius sanctitatis.

5. Custodia cordis et sensuum per cogitationem præsentiæ Dei. *Dic mihi*, perbelle ait D. Chrysostomus, *si tibi semper prope principem standum esset, an non cum timore adstares? Adeoque quando comedis, cogita præsentem Deum; adest enim. Quando dormiturus es, quando irasceris, quando deliciaris, et quidquid tandem feceris, cogita adesse Deum*⁴. Ipse Seneca ad rem aiebat: *Maxima pars peccatorum tollitur, si peccatoribus testis assistat*⁵.

6. Exercitia spiritualia, quibus quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur vel comprobatur, uti ait Clemens XI, Encyclica Reverendissime ad omnes Italiae Episcopos et insularum adjacentium, data 1 feb. 1710 (quod urget etiam Benedictus XIV Encyclica *Ubi primum* 3 dec. 1740; Pius VI, 25 dec. 1775; et Pius IX Encyclica *Qui pluribus*). Et Christus ipse jam insinuavit illis verbis ad Apostolos: *Venite in locum*

¹ Sap. vii. — ² De Consid., l. I, c. xxvii.

³ V. Tronson, *Examens particuliers*. — Dubois, *Le saint prêtre*, c. v, part. III. — Stapf, *Theol. Mor.*, § 527.

⁴ Hom. viii, in Phil. n. — ⁵ Epist. xi.

*desertum seorsim, et requiescite pusillum*¹. Hic autem notandum, omnes qui residentiae lege et chori servitio tenentur, semel in anno per id temporis, quo, Episcopo annuente, huic saluberrimo exercitio, in aliqua religiosa domo diu noctuque manendo, operam navant, ex citato Clemente præsentibus esse censendos².

7. Denique pia ac fervens devotio in Beatam Mariam Apostolorum Reginam: *In qua*, dicente S. Bernardo, *totius boni plenitudinem posuit Deus, ut proinde si quid spei nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea noverimus redundare*³.

— Hinc versus:

*Sancta legas, ora, recolens tua facta labora,
Sic Deus ob mentem, videat te ad Sacra frequentem,
Sedulus ad pia secedas, sit corde Maria.*

433. Q. 2. *Quænam sunt Clericorum obligationes relate ad ministerii Clericalis exercitium, et Ecclesiæ cultum?*

R. Obligationes Ecclesiasticorum hac de re præcipuæ sunt:

1. Ut singuli Ordinis proprii munia recte cognoscant et exerceant, ne dicantur inaniter ordinati.

2. Ut Ecclesiæ, cui addicti, ex animo inserviant: et operam præstent assiduam tum in doctrina Christiana explananda, tum in cæteris functionibus (die præsertim festo) celebrandis; nam turpe esset lucrosa officia libenter obire, cætera prætermittere. Nemo autem sine licentia Episcopi potest Ecclesiam derelinquere, cujus servitio fuerit addictus:

¹ Marci vi. — V. Stapf, *Th. Mor.*, § 548. — *De Imitatione Christi*, l. I, c. ii.

² Hæc permissio ab Episcopo nullatenus concedenda erit Adventus et Quadragesimæ tempore ac in solemnioribus festivitibus. Nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Choro inservientibus; sed adhibito modo, ut Chori servitium nequaquam intermittatur. Et quoad Parochos, idoneis prius Oeconomis ab ipsomet Ordinario approbandis relictis, qui animarum curam laudabiliter administrant: sunt verba Clementis XI. (Vid. Synodus Novariensis, p. 156.)

³ Serm. Dom. infra oct. Assumption. — V. Righetti, *Il mese di Maria proposto agli ecclesiastici* (sub initio). — Sevoy, *Devoirs ecclésiastiques*. — Monforte, *Della divozione a Maria SS.* Modena, 1861. — Maria Immac. Madre di Dio; ricordi agli Ecclesiastici, etc.

Quod si locum, inconsulto Episcopo, deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicitur, ait Tridentinum¹.

3. Ut in sacris ipsis functionibus, præter talarem vestem, induant etiam mundum et decens superpelliceum; et præditi sint clericali biretto, ut rite ac decenter munere suo fungantur.

4. Ut sacros ritus ac cæremonias ediscant, et adamussim observent: atque in Ecclesiæ cantu sese exerceant. Teste experientia, summa reverentia Mysteriis sanctis hoc modo conciliatur² (C).

5. Ut in scientiarum studia sibi, et populis profutura summa ope nitantur. Hoc ipsius officii ratio postulat indesinenter. Clerici enim super ceteros constituuntur, ut eos viam salutis edoceant: at quomodo edocebunt quod nesciunt? quomodo scient quod non ediscunt? Hinc Deus habet: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*³; Et Concilium Toletanum IV (omnium hispalensium celeberrimum, cui præfuit S. Isidorus): *Nullus ad sacra Mysteria veniat indoctus, sed solus accedat, quem morum innocentia et litterarum splendor reddunt illustrem; aliter ordinaturis et ordinandis imminet in posterum Dei et Ecclesiæ vindicta*.

Hic etiam valde increpanda est eorum agendi ratio, qui studiis vacant in Clericatu; sed vix ad Sacerdotium evecti illis valedicunt, atque obiter munus suum obeuntes reliquum tempus inutilibus terunt nugis. Sic otio torpescunt, quod est malorum fons. Sic et illa pauca amittunt quæ didicerunt clerici; nam non scimus nisi quod recordamur; nec recordamur nisi quod sæpe repetimus. Sic perpetuo ignorant plurima, quæ continuo occurrunt addiscenda in salebroso ministerio: et hoc quidem non sine maxima animarum pernicie. Sic tandem et se ipsos et proprium munus penes sæculares contemptibile reddunt (D). Hinc versus:

¹ Sess. XIII, de R., c. vi; et Benedictus XIV, Constitut. *Ex quo*. — V. Bouix, *De Episcopo*, p. V, c. xxiv. — Ferraris, *Bibliotheca Canonica*, etc., v^o Testimoniales et Commendatitiæ litteræ (articulus novus Cassinensis).

² V. Fornici, *Institutiones liturgicæ ad usum Seminarii Romani*. — *Trattato delle sacre cerimonie* proposto dal cardinale Morozzo. Novara.

³ Osee iv. — V. Liguori, *Hom. Apost.*, tract. VII, n. 52.

Fungere muneribus, templo famulare libenter, Congrua sint vestis, ritus, doctrina Levitæ.

434. Q. 3. Quænam Clericorum obligationes relate ad methodum sese exterius gerendi, ad spiritualem fidelium ædificationem?

R. Obligationes omnium Clericorum quoad methodum sese exterius gerendi ad spiritualem fidelium ædificationem sunt:

1. Ut interiorum animi pietatem exteriori agendi ratione expriment Clerici; nam *ex visu cognoscitur vir*¹. Huc præcipue spectant illa Tridentini verba: *Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vitam et exemplum, qui se divino ministerio dedicant. Cum enim a rebus sæculi in altiore sublati locum conspiciantur, in eos tamquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur*². Unde perbelle ait Synodus Turritana (anno 1557): *Liber laicorum vita Clericorum*; 2. ut sese abstineant Clerici ab iis, quæ malum vel mali speciem aliis ingerere valeant, juxta illud Apostoli: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*³. Pro nobis facit illud D. Bernardi: *Sicut non omne quod libet, licet; sic non omne quod licet, expedit*⁴.

Hoc notent nonnulli ex nostris, qui contententes opus quod aggrediuntur nihil mali continere in se, illud sine scrupulo peragunt, etsi laici et infirmi scandalum sumant, tuto aientes: *Qui scandalizatur, ipse videat; nos licita agimus*. Verum si non res, utique charitas urget nos, ne offendiculum proximo ponamus; *quis infirmatur*, ait Apostolus, *et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror*⁵?

435. Q. 4. Quænam Clericorum obligationes relate ad habitum⁶?

R. Clericorum obligationes relate ad habitum sunt:

1. Ut proprius Clericorum habitus (excepta itineris causa,

¹ Eccl. xix. — ² Sess. xxii, c. i, de Ref.

³ II Cor. vi. — ⁴ Epist. xxv. — ⁵ II Cor. xi.

⁶ V. Gregorius M. *Dial.*, c. iv, c. xl; Benedictus XIV, *De Syn.*, l. XI, c. viii; *Concil. Med. Provinc.*, I, p. 2, tit. *De Vestibus cler.* — Ferraris, *Bibliotheca*, etc., v^o *Habitus, Clericus*, art. 3.

aut cum quis rure versatur) censeatur vestis talaris nigri coloris, quæ zona vel globulis sit clausa, ut pars nulla vestium interior conspici valeat, addito superpelliceo in sacris functionibus peragendis. Hanc continenter, ait Synodus Navariensis (pag. 165), Ecclesiasticus quisque in urbe præsertim et in oppidis Diœcesis frequentioribus gestare deberet. Ceterum ab omnibus ubique locorum adhibenda est festis diebus, donec saltem parochiales functiones in vesperis fuerint expletæ.

2. Ut nemo in publicum prodeat sine decenti collari lineæ tæmia obducto¹.—Item vestes omnes, quibus Clerici publice incedunt, sint coloris nigri; vix in itinere tolerantur subobscuræ vel nigricantes. Pileum triangulare præscribitur. Etiam femoralia genu prætergredientia hominis potius militaris et laici propria Clericis penitus interduntur.

3. Ut tonsuram singuli Ordini suo congruentem habeant²; et anulum non deferant, nisi vel honoris gradum in Academia sint consecuti, vel officii ratio postulet; illumque deponant in Missæ sacrificio³.

4. Ut in omni vestis genere neque appareat elegantia studiosius quæsita, neque conspiciantur sordes et incuria; sed in omnibus elucescat modesta quædam simplicitas, quæ Clerici animum indicet ab omni prorsus sæculari vanitate alienum. Quis non irrideat, quos interdum videre est, *cincinnatulos, calamistratos, et amusiunculos* Clericos, contra quos sacra ira abreptus D. Hieronymus exclamabat (Epist. ad Nepotianum): *Omnis eorum cura de vestibus est, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat, et ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia... tales cum videris, sponso magis existimato, quam Clericos.* Hinc versus:

*Vestis, collare, et pileum, tonsuraque sunt
Longa, lino obductum, triangulare, patens.*

¹ Animadvertendum collaria *artificiose elaborata* fuisse jampridem ab invictissimo illo Ecclesiasticæ disciplinæ restauratore D. Carolo Borromeo reprobata.

² V. Thomassinus, *De Eccl. Discipl.*, p. I, l. II, c. xxxix.

³ De annulo, Benedictus XIV, *Notificatione* xxxiv. — Clericatus, *Decisiones*. — *Bibliotheca Liturgica studio Pauli Carli Canonici*. Brixiae, 1832, vº *Annulus*.

436. *An (quæres) peccent Clerici non deferentes habitum clericalem neque tonsuram?*

R. ad 1.: Certum est Clericos beneficiatos aut in Sacris mortaliter peccare, si per notabile tempus sine rationabili causa Clericalem habitum non deferant; nam Tridentinum (Constitutionem Clementis V ea de re ampliando) ita de ipsis loquitur: *Tanta aliquorum inolevit temeritas religionisque contemptus, ut propriam dignitatem et honorem Clericalem parvipendentes, vestes etiam deferant publice laicales; pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus. Propterea omnes ecclesiasticæ personæ quantumcumque exemptæ, quæ aut in Sacris fuerint, aut Dignitates aut Personatus, Officia aut Beneficia qualiacumque ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo etiam per publicum edictum monitæ fuerint, honestum habitum clericalem illorum ordini et dignitati congruentem, et juxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum non detulerint, per suspensionem ab ordinibus ac officio, et beneficio ac fructibus, redditibus et proventibus ipsorum beneficiorum, nec non, si semel correptæ denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum et beneficiorum, coerceri debeant*¹. Quæ sane loquendi ratio arguit peccatum grave.

Diximus 1. *clericos beneficiatos aut in sacris*; nam communius docent cum Holzman, Navarro et Soto, simplices Clericos, qui scilicet neque beneficium possident neque in Sacris sunt constituti, non peccare, si clericalem habitum non deferant, cum hæc gravis obligatio Clericis in Sacris, ac beneficiatis tantum sit imposita. Excipe nisi id Episcopi statuunt pro Clericis omnibus, ut hodie merito passim fit²; congruum enim est ut omnes suo statui se conforment. Diximus 2. *per notabile tempus*, si enim id rarissime fiat, ad breve intervallum, nec sit ad malum finem, et sine scandalo, non censetur tam gravis inordinatio³. Attamen excipe nisi statutis diœcesanis pronuntietur pœna suspensionis ipso

¹ Sess. xxii, c. i, de Ref. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. IV, n. 188; l. VI, n. 825, etc.

² Uti in Novariensi, p. 165.

³ V. Liguori, *Homo Apost.*, App. III, n. 50; *Op. Mor.*, l. VI, n. 826

facto in eos qui cum veste laicali in publicum prodeunt; hoc enim supponit gravem prohibitionem etiam semel tantum patratam. Diximus 3. *sine rationabili causa*, ut est si urgeat periculum persecutionis in clericis, ut patet; item si clerici pergant in regiones, in quibus ecclesiastici viri non soleant clericalibus vestibus induti in publicum prodire, casu saltem quo periculum adsit ne ideo gravibus se exponant probris. Quod non currit de illis qui cum se itineri committunt, de facili proprium habitum dimittunt, quocumque tandem pergant, quia hodie fere ubique ægre feruntur Clerici; tunc enim pluribus aliis statutis esset valedicendum.

437. R. ad 2. Quidam damnant de peccato mortali Clericos, qui non deferant tonsuram, ad modum quo eos damnant, si non deferant habitum clericalem; quia Lateranense Concilium sub Leone X statuit: *Clerici in Sacris constituti nec barbam nec comam nutriant: sed tonsuram ferant. Siquis contra fecerit, excommunicationem incurrat*. Verum, bene ait Croix, facilius peccare mortaliter qui habitum non defert, quam qui non defert tonsuram; cum in illo sit longe major inordinatio fidelibus scandalum præbens. Unde præfatus auctor neque Sacerdotem tonsuram per sex aut octo hebdomadas non deferentem damnat de mortali. Non est vero certum ibi Concilium (nomine *tonsuræ*), locutum fuisse de simplici tonsura hodierna: sed potius videtur locutum de tonsione longioris comæ, quæ proprie venit tonsuræ nomine, quæque tunc temporis erat in usu una simul cum barbæ nutritione (E).

438. Q. 5. *Quæ pœnæ in non deferentes habitum ac tonsuram?*

R. Clericus in Sacris vel beneficiatus non deferens habitum neque tonsuram, si tertio admonitus ab Episcopo, neque emendetur, amittit privilegium fori et canonis⁴. Si vero clericus sit in minoribus, et clericalem habitum ac tonsuram non deferat, nec alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat, vel in Seminario aut alia schola de ejus licentia non

⁴ Ex C. *Contingit* 45 de sent. excomm. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 827.

versetur, privilegium fori amittit absque ulla monitione¹. Requiritur tamen sententia judicis declaratoria; cum agatur de juris acquisiti amissione²: excipe nisi Clericus habitum ita dimittat, ut satis appareat animum clericandi dimisisse; tunc sine ulla declaratione forum amittitur. Iste tamen Clericus non ideo amittit simul privilegium canonis, aut competentiae, uti a S. Concilio C. declaratum est³.

§ II. — De iis quæ clericis generaliter et communiter prohibentur.

439. Q. 1. *Quid de armorum gestatione, quoad Clericos?*

R. Arma offensiva et defensiva gestare extra necessitatem Clerici prohibentur; tum quia dedecet illorum characterem, qui ad Christi exemplum debent esse mites corde; tum quia arma Clericorum debent esse spiritualia; cum eorum sit militare contra potestates tenebrarum: *Clerici arma portantes, ita in jure, et usurarii excommunicantur*⁴. Hinc et consequenter extra necessitatem ipsi per se pugnare eodem canonico jure prohibentur; cum eis potius competat proprium, quam aliorum sanguinem effundere, uti notat Angelicus⁵. — Adde bellica exercitia maximas habere inquietudines, quæ a spiritualibus avertunt. Unde unanimiter docent cum Benedicto XIV, Clericos in majoribus constitutos mortaliter peccare, si militiam amplectantur⁶.

Diximus: 1. *extra necessitatem*; nam necessitas legem non habet; 2. *per se*; constat enim ex variis juris capitibus eos

¹ Tridentinum, sess. xxiii, c. vi. — V. Liguori, *Homo Apost.*, tract. XX, n. 49.

² In Regno Sabaudia iis locis, ubi viget § 15 *Instruct. Benedictinae*. Clerici qui expuncti sint a tabella, quæ in Sacristia Cathedralis apponi debet referens omnes Clericos Diœcesis, jam ipso jure privati existunt omnibus privilegiis.

³ Glossa in c. xxiii, q. 5, *Miles*; et cap. *Qui malos*, habet: *Clericus immiscendo se enormitatibus amittit privilegium Canonis*: Si quis suadente... Competentem. — V. *Il Cattolico*, giorn. di Genova, 1852, nn. 900, 914 et 916. — Benedictus XIV, *De Synod.*, l. XII, c. ii et iii.

⁴ Decr. Greg., l. I, t. III, *De Vita et honest. Cleric.*, c. ii. — Ferraris, *Bibliotheca*, etc., vº *Arma*.

⁵ 2, q. 49, a. 2. — ⁶ *Notificatione* cl.

bellum justum posse suadere, ad strenue pugnandum hortari; et si temporalem habeant jurisdictionem, bellum indicere, exercitum conscribere, arma præbere; non tamen personaliter Ducis officio fungi; — 3. *canonico jure*; id enim juri divino non repugnat: hinc Sacerdotes licite pugnabant in lege veteri¹.

440. Q. 2. *Quid de Clericorum habitatione cum mulieribus?*

R. Quoad Clericorum habitationem cum mulieribus, notatu digna sunt quæ in Nicæno I (anno 325) leguntur: *Vetuit omnino Synodus, ne liceat Episcopo, nec Presbytero, nec Diacono, nec uni penitus eorum, qui sunt in Clero, introductam (id est extraneam) habere mulierem, præterquam utique matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas, quæ omnem suspicionem effugiunt*². Hinc fere omnes Episcopi sapienter præscripserunt, ut Clericis propriis cum iis tantum mulieribus cohabitare fas sit, quæ primo aut secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu junctæ sunt; et modo nullam occasionem præbeant scandalosæ suspicioni. Secus et ipsæ dimittendæ sunt, et dimittere renuentes ab Episcopo *pœnis a sacris canonibus, vel statutis Ecclesiarum impositis puniantur*³. — Quod si de consanguineis nulla suspicio, videant Clerici ne suspicio de iis habeatur, quæ consanguineas invisunt: hinc Augustinus nec cum sorore habitare consensit, dicens: *Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt*⁴.

441. Ad *famulas* vero quod attinet, voluerunt eas compertæ omnino probitatis: debent ergo esse ætate graves, morigeratæ, honesto loco ortæ, ac illius cui inserviunt, pietatis æmulatores. Imo nonnulli etiam ætatem in iis præscripserunt, annorum nempe 40 completorum (ita in Synodo Novariensi, ubi mulcta 40 libellarum in usus pios impendenda

¹ I Machab. x.

² Can. III. — V. Pavone, *Spicilegio*, etc., n. 214. — Benedictus XIV, *De Synodo*, l. XI, c. IV. — Bouix, *De Parocho*, part. V^a. — Dubois, *Pratique du zèle ecclésiastique*, part. II, c. VI.

³ Tridentinum, sess. XXV, de R., c. XIV.

⁴ Possidius, *Vita S. Augustini*, c. LXXXVI.

contraventoribus imponitur¹). Cujus quidem pergravis præcepti sapientiam nemo non videt: *In medio mulierum noli commorari*, ait Scriptura; *de vestimentis enim procedit tineæ, et a muliere iniquitas viri*². Neque in præterita castitate qui confidat; monet Augustinus apud S. Thomam: *Magnos prælatos Ecclesiæ sub hac specie corruisse reperi, de quorum casu non magis præsumebam, quam Hieronymi et Ambrosii*³. Et D. Bernardus scribit: *Cum femina semper esse et non peccare cum femina, plus est quam mortuum suscitare*⁴. In hac re nulla vigilantia satis, siquidem sub omni lapide scorpius dormit: *Prima tentamenta sunt Clericorum feminarum frequentes accessus*, scribebat ad Oceanum D. Hieronymus; *quid tibi cum feminis, qui ad altare cum Domino fabularis? te cuncti in publico et in agro... graviter lacerabunt, si contra depositum fidei cum feminis habitare contendas*.

Per gloriam ergo Dei, æternamque eorum salutem cunctos adjuramus Ecclesiasticos, ut Conciliorum statutis, Patrum monitis, ac Episcoporum ordinationibus obtemperantes, mulieres maxime juniores, apud se ne facile detineant, eas non visitent, cum eis familiariter non loquantur, multo minus eas amplectantur aut in cubiculum suum introducant. Heu, quot inde prodire mala! quot ipsi religioni opprobria!

Dices: *Femina illa est vetula, ac deformis*. Sed time: *Diabolus pingens*, ait Cyprianus, *speciosum efficit quicquid horridum fuerit: et omnia pulchra videntur amanti; caveas ergo ne te illi familiarem quoquomodo exhibeas, vel per jocum etiam ei manum contingas, etc.* — Dices: *Mihi est consanguinitate conjuncta*. Sed adhuc time: *Diabolus enim*, ait S. Philippus Neri, *optimus logicus abstrahit a propinquitate, feminam solam relinquens*. — Dices: *Sancta est*. Sed ite-

¹ V. Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXII et LXXXIII. — Synodus Novariensis, p. 167; et Litteræ ad Clerum 45 nov. 1851.

² Eccl. XLII. — *Id est*, explicat A Lapide, *sicut tibi nihil tale volenti nascitur tineæ; ita tibi nihil tale volenti nascitur a femina desiderium*. Sit ergo, monet Augustinus in Ps. L, *cum feminis sermo brevis et rigidus*, ac sola necessitate cogente. Et Christum omnes imitemur, cui adeo insolitum erat cum mulieribus sermocinari, ut Apostoli mirati sint quadam die, qua ipsum viderunt Samaritana loquentem. Quod fecit ad instructionem nostram; neque illi aliquid timendum erat ex colloquutione,

³ *De Modo confit.*, a, 2. — ⁴ Serm. LXV in Cantica.